

Szférák szigetei

Molnár Krisztina Rita: *Kőház*

Molnár Krisztina Rita
Kőház

SULYOK BERNADETT

A civilben tanár és múzeumpedagógus Molnár Krisztina Rita *Kőház* című verseskötete az utóbbi öt év (2008–2013) verstermését tartalmazza – előző, *Különlét* (2008) című kötetének szerkezetéhez hasonlóan – hét ciklusba rendezve. Költészetének egyik jellegzetessége a klasszikus versformák (időmértékes verselés, szonett) gyakori alkalmazása, a rendkívül kimunkált, kidolgozott szerkezet. Témáit szívesen meríti a környező világból, a város, a természet aprólékos bemutatása mellett ugyanakkor gyakran megjelenik az őt körülvevő szellemi univerzum is: régi korok írói, költői, zeneszerzői és más történelmi figurák. A harmóniából kibillent világban keresi, olykor megtalálni véli a kapaszkodókat, a vonatkozási pontokat.

A költő számos eddigi motívumával újra találkozhatunk. Az emberi és azon belül az asszonyi lét fókusza a sok teendő miatt nehezen fordítható el a földi dolgokról, a mikrovilág rengeteg tárgya, a család felé irányuló önátadó szolgálat mégsem szűkíti be horizontját. Mindenhez érdeklődő figyelemmel vagy gyöngéd gondoskodással fordul. A *Vitrin* című vers apró emlék- és dísz tárgyak felsorolásából áll, mindössze két igét találunk benne („zsebóra, időtlen áll”, „üvegfüst lilul a gőzmozdonyon”), valamint melléknévi igeneveket. Ez a statikus, biedermeier hangulatot árasztó csendélet egy élet rekvizitumait tartalmazza, örökölt és gyermekkori emlékeket, nyaralások és

utazások szuvenirjeit. A „selyembe bugyolált barna hajfonat”, a „mélykék fiolában tejfoggyűjtemény”, a „rizsnyaklanc, vésett vers minden szemén” a személyes élet építőköveivé válnak. A rizsnyaklanc egyben a költészet szimbóluma, a finoman, aprólékosan cizellált, mívesen kidolgozott írásművészeté. A felsorolt tárgyak közt bombaként robban a 2. strófa 2. sora: „mellkasból kiműtött repeszszilánk”, s a szenvedés, kiszolgáltatottság motívuma bűvópatakként végigvonul minden versszakon: „fogságban faragott apró lovak”, „láncravert zsebóra”, „akvarell viharban hajó, veszély”.

Az angyal motívuma nemcsak az isteni szféra része, hanem a költő vágyott léhelyzetének is jelképe: „tenni-venni, lengedezni nemtelen, / amint az angyal, / jönni-menni, egyetlen ügyről tudva csak, / hírrel, malaszttal” (*A testi nyavalyákkal küszködő költő*). Istenhez fordulása szintén visszatérő motívum, a *Süket ember párbeszéde a magassággal* című, hangsúlyos verselésű költemény egy gyermekmondóka parafrázisa. A transzcendenciához fűződő viszony az anyaság, gyermekhalál és örökbefogadás tematikájával párosul a *Köd mögött a fény (Miriám és Márta balladája)* című versében. A mennyei seregek közé sóvárgó földi halandó istenkeresése jelenik meg a *Készület Soknyakú hegyre, az égilakókhoz* című versben, ahol együtt szerepelnek a görög Múzsák, Zeusz, valamint Jézus és tizenkét tanítványa. Folytatása, *A hegyen, fön*n a teremtő és a teremtmény találkozását írja le: „Bóbitát fúj, majd kicsi ággal orrom / megvakarta. Úgy remegett a szívem / szégyenemben, látva: Tenyérbe illő / hangya vagyok csak.” Az *Angelos* című versben az isteni fény ragyogásában feloldódó lírai ént látjuk álomszerű lebegésben, aranysugarakban fürödve.

A kötet első verse az *Edények* – ez a tárgy nála a női létmód metaforájává válik –, erőteljes felütéssel egy tűzvész képeit tárja elénk, a tűzoltás zaklatott leírása egy katasztrófális létállapot megjelenítésévé alakul, s a kapkodó vízholdok között megjelenik maga a Gonosz: „fordultam, adva edényem / a leggonoszabbnak, / jaj, a gonosz, jaj, / hogy lehet itt? / Csak nem szabadult? Jaj”. Mégsem pusztít, hanem „önti a lángba vizét / a folyónak, / hogy megmeneküljön a város.” A metafizikai negativitás, a tagadás, a jó hiánya a *Jelenés* című vers tárgya, a sárkány alakja a bibliai *Apokalipszis* szörnyetegét idézi fel. Az *Idelenn* című versben a föld a közöny és az unalom poklaként tárul elénk. A *Halálanyó*ban az elmúlás mint esti mesét mondó idős néni jelenik meg, aki mindenkinél kedvesebb és gondoskodóbb: „nyugodj, feküdj, ne félj, / ha én takarlak – plédemet / a hátadnál majd jól begyűrködöm –, / nem lesz kedved kikelni már”. A női lét mint üres, vágyaktól és szándékoktól mentes edény jelenik meg az *Eszterről, kiről a ballada szól* című versben, a lehetőségek tárházát rejti, hiszen lehet benne „bármi, lepény, / tej vagy sajt, méz, / szilva, halszelet”, az élet egészét kezdetétől a végéig befogadó keret: csupor, kosár, rézmozsár, bölcső, koporsó, korszó.

Forma és téma egységét bravúros módon valósítja meg a *Fegyelmezett*

című vers, zárt, rövid soraival s a keresztalakkal a szenvedést, a visszafojtott érzések felszín alatti izzását örökíti meg érzéki módon. Már a cím József Attila *Téli éjszaka* című gondolati költeményének első sorát parafrázálja: „*Légy fegyelmezett!*”. A „Mióta már nem sírsz, fogad koccan csupán, csak csont a csonthoz.” – ez a leghosszabb sor, a kereszt vízszintes szára – a József Attila-vers mélypontjának, a jeges űrt jelző sorainak párdarabja: „s a csönd kihűl. Hallod-e, csont, a csöndet? / Összekoccannak a molekulák.” A fizikai fájdalom részletes leírása metonímiaszerűen a lelki kínokra utal. A vers végén a gyötrelmek lezáratlanságát sugalló figura etymologica áll: „Egy íz se végzi / végezetlenül.” A világtól való elmenekülés, a kapcsolatok előli elzárkózás, elbújás verse a *Rejtek*. A *Cserepes talajon* a tárgyias líra hagyományát folytatja, a létbe vetettség gondolatát viszi tovább: „Jövevény vagyok itt, / amiként a szavak.” Ahogyan a vetemény befogan a földbe, úgy ragadhatók meg a lényeges dolgok: „Agyagos, / idegen, cserepes / talajon a kapor / csak ahogy megered.” A *Lepke a bádoggannában* történetíve a kiszolgáltatottságtól („csapdájában ismeri meg a végtelent”) az elveszettségen keresztül („Ha másra nem is jó, gombostűre tűzni”) az újrakezdésig vezet („Moccan. Fel. Fel a peremre.”), a pillangó egyenesen a görög mitológia Ikaroszával kerül metaforikus kapcsolatba.

Egyetemes részvéte és figyelme kiterjed *Feri bácsi, az alsó szomszéd* alakjára, a Széna tér egyik hajléktalan lakójára a *Szűkös tárgyai* című versben. A szociális érzékenység lírai helyzetdalba oltása Kosztolányi *Számadás* című szonettciklusának költői magatartását juttatja eszembe. Nevezhetjük közéleti versnek a *Keserű ének 2012-ből*, amelyben a középkori krónikás, lantos hírmondó mezébe bújik, s az archaikus előadásmóddal egyszerre távolítja el a jelen problémáit, ugyanakkor időtlenné, sőt folytonosan ismétlődővé is teszi az állandó széthúzást, pártoskodást, acsarkodást és torzsalkodást. A *Kosz* (alcíme: *A Ieltár*) az általános, fizikai-szellemi-erkölcsi piszok ellen felhorgadó tisztítási-tisztulási vágy verse, önkritikus csattanóval zárva: „Néha a tükörben is lát egy foltot, / ám bárhogy dörgöli, ellenszegül. / *Hát ez mi? Előbb még semmi nem volt ott. /* Hogy venné észre, hogy róla vetül.”

A kötet címadó verse, a *Kőház* a vágyott, de el nem érhető menedék jelképe. A lírai ént és párját „kettes magányukban” az *Újszövegségből* ismert szimbolikus tárgyak veszik körül: „friss víz, egy kőedény, / korsó, hal és olaj, / kovásztalan kenyér”, Jézus szüleire, Máriára és Józsefre vonatkozó allúzió a szövés és az ács foglalatosság, míg a tanítványok alakját idézi meg a halász foglalkozás említése. Az utolsó vers – *Se hév, se hús* – az örök lagymatagok táborát idézi fel, eszembe juttatva Dante *Isteni színjáték*ából a pokol kapujában toporgó lelkeket, akiket közönyösségük miatt a pokol sem fogadott be. A bibliai rossz ezúttal plasztikusan megjelenített kísértő: „A tátott szájú, elnyelő hiány, / az ásitó gonosz taszít, susog [...] merészebb

nőszemélynek hittelek. [...] De most? Csak üldögélsz, akár / a varjak árnya ósdi várromon." A gonosz így bujtogatja: „csak hagyd el végleg azt, mi otthonos". Felbukkan a szegények, elesettek, kiszolgáltatottak iránti együttérzése: „Üres gyomorral, éhesen szipogj, / köhögj, s ne tudd, honnan lesz gyógyszered. [...] Az érintést se várd, tökéletes / magányban így lehetsz, a forma és / a tartalom kerek, kívül, belül / hideg. A langymeleg, a jólnevelt, / a semmilyen halál se hév, se hűs. / Kiköpni jó. A kín szerethető."

Verseinek alapszituációját gyakran a mindennapok történései adják, egy elveszett mobiltelefon kapcsán humorral és iróniával szemléli korunk emberét, aki önmagát a balfék, lúzer szavakkal illeti, s az azonnali elérhetőség elvesztését katasztrófa-ként éli meg: „jaj, már többé vissza, / soha vissza nem / hív már se az, se ez". A sopánkodást és szitkozódást követően a megfigyelő aforisztikus bölcselkedése zárja a verset: „de közben tudja jól, / hiába tóba / semmi, senki nem esik, / s kétségbe pláne nem." (*Jaj, szegény*). Hasonlóan humoros hangvételű az *Invokáció a vakációról hozott hűtőmágneshoz*; Fra Angelico *Angyali üdvözlete* miniatűr műalkotás és konyhai dísz tárgy egyszerre, sajátos módon (egy parányi örökkévalóság) hordozza magában az eredeti festmény szellemiségét, s a költő célját, hogy felülemelkedjen a mulandóságon. A mulandóság és az időtlenség ellentétpárjával szembesíti a *Két lelet*, melyet Rákos Sándornak, a *Gilgames-eposz* fordítójának ajánl. A *Vödör víz kell* azt mutatja be, a hétköznapi emberek milyen fölöslegesnek és károsnak tartják, ha valakit az állandóan előrevivő keresés, megismerés és tenni vágyás hajt: „veszélyes, akiben zsarátnok fészkel, / fellobban, s ész nélkül gyújtogat."

A saját kert és a természet mint Isten kertje kerül párhuzamba az *Ez volt a nyár* című versben, a *Rózsák harcában* a virág a párkapcsolat allegóriájává válik. A *Szerelem* háromszor háromsoros szerkezete tökéletes párlata és esszenciája mindannak, ami az évek során két egymást szerető embert összefűzhet: az első strófa bot és kenyér szava a közös vándorlás szükséges kellékei, míg a hal hiányzik: „Nem fogtunk halat." A második versszak hétköznapi hajvágása a bizalom kifejeződése, a harmadik strófa a kölcsönös engedménytételek fontosságát vetíti érzékeink elé a borivás aktusában: „Vörösbort innál, / fehérét kívánok én. / Hát rozét iszunk." A *Ballada erről a tájról* központi motívuma a bástya, amit a megszólított Te épít önvédelmi célból, hogy a külvilágtól megvédje magát. A három részre osztható költemény első két versszaka a derűs múlt képeit idézi fel: „Rád lelt a szellő, éppen / hangyát lestél a fűben, / szalmában hemperegtél". A 3-4. strófa a gyászos jelent mutatja be: „építetted ezt a bástyát, / a fényt árnyékba vontad." Az 5-6. versszakban a költő kitörésre biztatja a fal mögött bújtat: a torkában lapuló madárfióka a szabadságvágy megszemélyesítője; ha fel tudna szabadulni az önvédelmi görcsök alól, akkor visszatérne az idill és harmónia: „lessük a hangyát a fűben, / csordultig fénybe vonva, / a

pillanatba fűzve, / és semmitől se félünk”.

Molnár Krisztina Ritát is foglalkoztatja a lírikusok nagy kérdése: a költő helye, szereplehetőségei. A *Kaleidoszkóp* című versben a maszkokat felvevő költői én strófáról strófára változik: először öregasszony, majd Füst Milán, később pásztorlány, végül örült francia nő. Ezek révén a költészet klasszikus témáit idézi meg, a pásztorlány az egész bukolikus líra tradícióját, a XX. századi költőelőd a modern tárgyias költészetet. *Minden T. Anyeginnek* című versében Puskin elbeszélő költeményének nőalakját, Tatjánát ölti magára.

Számos költeményét kortárs műalkotások ihlették, Roskó Gábor, Bukta Imre, Bernáth(y) Sándor képei, André Kertész fotóinak egy egész triptichont szentel *A magány íve* címmel. Ennek harmadik darabját, a *Székek Párizsbant* oximoronral zárja, érzékeltetve az „ami egyszer volt, soha nem jön vissza már” veszteség-élményét: „Hogy izzik hűlt helyük. Jeges lakat, / ha perzsel árva, szürke vázakat.” Zenei érdeklődéséről adnak tanúbizonyságot a *Da capo al fine* és a *Bartók – a bécsi klasszika nagyjaihoz intézett – leveléből* című versei. Bartók régmúlt idők mitikus hőseihez, isteneihez fordul segítségért, hogy a jelen fásult közönye alól feloldják „a tenger sárbaragadt szív”-et, „sápatag ember”-t, s megszólítja a bécsi klasszika zeneszerzőit is: „írjunk egy operát, amelyet még emberi fül nem / hallott, vájt fülű sem, csak az Úristen, ha szeráfok / zengedezését vagy Bach mestert hogyha csodálja.” A *Tücsök* című versben a költészet, akárcsak minden emberi törekvés, jelentéktelenségével szembesül a végtelenhez képest, mit teljes egészében felfogni sem bír. A megtalált hang és stílus verse az *Esetleg Bartók Verdivel*, tekinthetjük költői ars poeticának is: „Kit ébren tart hol az, hol ez [...] az egyszer csak tán a fénybe ér, / s megtisztult elmével dalra kap [...] nem érdeklí már kottatan, / mert a dal számára fészek”.

Molnár Krisztina Rita verseit olvasva újra otthonosan érezhetjük magunkat az összekuszálódott világban, a kultúra és a művészet olyan vonatkozási pontokat nyújt, amelyhez bátran igazodhatunk; ugyanakkor azt sem hallgatja el, hogy az emberi élet értékeinek mibenléte sokszor elveszítettnek tűnik, veszélyeztetett a személyiség integritása, a káosz és zűrzavar az intim szférába is beszivárog. A költő tudja, hogy a harmónia mint ideális létállapot nem érhető el, költeményeinek feszes és fegyelmezett szerkezetével a drámát és szenvedést képes tömören és frappánsan megjeleníteni, az égi szférát pedig légies és letisztult formában tárja elénk. A *Kőház* irodalmi élményként és hétköznapi értelemben is menedéket nyújt a viharban az élet útját járó vándornak.

(Scolar, Budapest, 2013)